

O oblasti v arhitekturi #2: Fenomenološka perspektiva

mednarodni simpozij
četrtek, 13. september 2018, 10.00–16.00

prizorišče: MAO – Muzej za arhitekturo in oblikovanje, Ljubljana
predavajo: Andrew Benjamin, Dean Komel, Jeff Malpas, Luka Skansi, Peter Trawny
www.igorzabel.org

NAMEN

Na drugem simpoziju programa *O oblasti v arhitekturi* bodo mednarodno priznani filozofi in arhitekturni zgodovinar premišljali arhitekturo glede na njen večplasten odnos do oblasti. Osredotočeni na fenomenološko perspektivo bodo izhajali iz različnih primerov, od arhitekture v dobi tehnološkega kapitalizma, favel Ria de Janeiro do arhitekture socialistične Jugoslavije.

Arhitektura je bila v zgodovini vselej eno najpomembnejših **orodij oblasti**, saj deluje kot njena reprezentacija in njena manifestacija, vgrajena tako v **javno** kot **zasebno** sfero.

Večletni program *O oblasti v arhitekturi* razpira **teoretsko razpravo** o tej temi in s priznanimi teoretiki in arhitekti predlaga **koncepte za refleksijo** prepletenega odnosa med oblastjo in arhitekturo.

Simpozij bo v angleščini in slovenščini. Vstop je brezplačen.

PROGRAM

preddogodek

sreda, 12. september 2018, 18.00, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana
pogovor Mladena Dolarja in Andrewa Benjamina

četrtek, 13. september 2018, 10.00–16.00, MAO

10.00–10.15 Mateja Kurir: *Arhitektura in fenomenologija*, uvodni nagovor
10.15–11.00 Dean Komel: *Fenomenološka skica izvora arhitekturnega dela in vprašanje oblasti*
11.00–11.45 Andrew Benjamin: *Arhitektura nasprotnega ukrepa*
11.45–12.30 Jeff Malpas: *Uprostorjenje oblikovanja: arhitektura v dobi tehnološkega kapitalizma*
12.30–13.00 razprava
13.00–13.45 odmor
13.45–14.30 Luka Skansi: *Moč talenta: »dobra stara« arhitektura socialistične Jugoslavije*
14.30–15.15 Peter Trawny: *Moč nemočnih: favele Ria de Janeiro*
15.15–16.00 razprava

POVZETKI

Dean Komel

FENOMENOLOŠKA SKICA IZVORA ARHITEKTURNEGA DELA IN VPRAŠANJE OBLASTI/MOČI

Čeprav se odnos med arhitekturo in oblastjo dozdevno ponuja sam in neposredno, nastopi vprašanje, katero vrsto oblasti imamo v mislih – politično, religiozno, ekonomsko ali kako drugo obliko družbene oblasti/moči? Ali pa naj predpostavimo, da ima arhitektura opraviti z neko še izvirnejšo močjo, ki zadeva sam *arhe* sveta? Ta »arhe sveta« je osrednja tema fenomenološke filozofije, kakor jo je na začetku 20. stoletja oblikoval Edmund Husserl.

V predavanju bom skiciral možni fenomenološki pristop k problemu »oblasti/moči v arhitekturi«. »Skico« lahko pri tem razumemo kot osnovni element same arhitekturne prakse. Na tej

podlagi lahko razmislimo o vprašanju, če in kako naj arhitekturna praksa igra kritično vlogo pri naslavljanju različnih pozicij, ki se tičejo družbene oblasti, namesto da se skuša zadovoljiti kot zgolj njena uslužna igrača.

Andrew Benjamin

ARHITEKTURA NASPROTNEGA UKREPA

Oblast ima v arhitekturi številne odtise. V obravnavanem primeru delovanja oblasti ni mogoče ločiti od same konceptualizacije prostora. Prostor se namreč konstituira prav z operativno prisotnostjo razmerij oblasti. A taka konceptualizacija ostaja zgolj sociološka in ne tudi arhitekturna, če je ne povežemo s strategijami oblikovanja. Le-te pa morajo biti tako evalvacijske kot kreativne.

Kaj torej razpira možnosti oblikovanja? Oblast lahko utrjuje svojo moč, a po drugi strani so tudi poskusi odloga oz. oddaljitve od njenega prijema. Prvi primer povezuje ustvarjanje z iterativnimi procesi, kjer je to, kar se ponavlja, obstoječ red oblasti. *Novi urbanizem in parametricizem* sovpadeta prav na tej točki. A odlog repetitije oblasti zahteva drugačno pojmovanje ponavljanja. Predstavljena teza bo pokazala, da odlog vključuje to, čemur Walter Benjamin pravi »destruktivni značaj«. »Destruktivni značaj« je opozicijski arhitekt. Ker je prisoten drugačen ukrep, lahko obstaja tudi arhitektura *nasprotnega ukrepa (counter-measure)*.

Znotraj ustvarjanja, ki ga spodbuja »destrukcija«, še vedno obstaja reiteracija arhitekturnega. Grajenje in oblikovanje se morata nadaljevati. A da bi lahko razveljavili oblast, mora obstajati interartikulacija ponavljanja in avtonomije. Slednjo bomo obravnavali kot *avtonomijo-znotraj-relacijskosti*, kar nam omogoča drugačen izid procesa presojanja in možnosti oblikovanja. Rezultat je lahko arhitektura onkraj nihilizma.

Jeff Malpas

UPROSTORJENJE OBLIKOVANJA: ARHITEKTURA V DOBI TEHNOLOŠKEGA KAPITALIZMA

Arhitektura ima z oblastjo vedno poseben odnos – ne le zaradi načina, s katerim vlade, organizacije in posamezniki uporabljajo grajeno obliko, da bi izrazili in okrepili lastne poskuse izvajanja in ohranjanja nadzora, temveč tudi zato, ker so v globljem pomenu prav grajene oblike družbe tiste, v katerih se materializira struktura oblasti, ki ustvarja razlikovanje in red.

Odnos med arhitekturo in oblastjo je dvojen. Nanaša se na samo naravo te materializacije, bodisi v splošnih bodisi posebnih primerih, in ker lahko rečemo, da arhitektura označuje takšno materializacijo, predstavlja ta tudi naravo arhitekture kot grajene oblike. Prav tako gre za vprašanje, kako arhitektura kot praksa sodeluje v tej materializaciji – kako sodeluje v materializaciji, ki je arhitektura kot grajena oblika (ki prav tako vsebuje politični in etnični odnos med arhitekturo in oblastjo). Materializacije seveda ni mogoče razumeti ločeno od pojmov prostora in kraja, zlasti v sodobnem svetu, kjer kot močan del tehnološkega kapitalizma prevladuje prostorski način urejanja. Vprašanje o odnosu med arhitekturo in oblastjo je dandanes torej vprašanje o značaju te prostorske materialnosti – narave njene realizacije v arhitekturi in obsega, v katerem arhitektura sodeluje v njej.

Obravnavani primeri: razmerje med ulico in vertikalo v primerih območij Pudong, Šanghaj; La Defence, Pariz; Docklands, Melbourne.

Luka Skansi

MOČ TALENTA: »DOBRA STARA« ARHITEKTURA V SOCIALISTIČNI JUGOSLAVIJI

Od 1950-ih do 1970-ih je Jugoslavija doživljala obdobje odlične arhitekture. Oblikovalske strategije in jeziki, ki označujejo različne arhitekturne projekte, kažejo precejšnje razlike med posameznimi arhitekti, šolami in kulturami. Lahko bi celo rekli, da je bila najbolj kvalificirana skupna značilnost jugoslovanske povojne arhitekture pravzaprav njena heterogenost.

V predavanju bom govoril o tej heterogeni pustolovščini in analiziral različne vidike jugoslovanske arhitekturne prakse na primeru specifične tipologije: spomenikov, zgrajenih v spomin na bitke in genocide 2. svetovne vojne med nacifašistično okupacijo nekdanje Jugoslavije. Teme o »oblasti v arhitekturi« in »fenomenologiji v arhitekturi« bomo torej obravnavali preko te posebne študije primera.

Peter Trawny

MOČ NEMOČNIH: FAVELE RIA DE JANEIRA

Eden od predsodkov do arhitekture je, da oblast predstavljajo večinoma ali pa zgolj monumentalne zgradbe (gl. Deyan Sudjic: *The Edifice Complex: How the Rich and Powerful Shape the World*). Na to misel vpliva določena tradicija neizmerne in sublimnega: veliki spomeniki so mogočni – pravzaprav banalni. V tem pogledu politično-ekonomska oblast izvaja imanentno samoreprezentacijo že vse od egipčanskih piramid. A položaj mesta vse bolj opredeljujeta revščina in izključenost.

V Riu de Janeiru vsak turist takoj opazi in začuti prisotnost t. i. favel (danes jih imenujejo »komunitete«). Topografija mesta (mnogo gričev) ustvarja določeno arhitekturo, kjer hiše revnih prevladujejo nad hišami srednjega razreda. Tudi prometne razmere itd. so odvisne od lokacije (in sodelovanja) teh politično nemočnih sosek. Skozi analizo omenjenih razmer bom v predavanju ponudil drugačen pogled na oblast v arhitekturi.

AVTORJI

Andrew Benjamin je profesor filozofije in humanističnih ved na Univerzi Kingston v Londonu. Zadnjih štirinajst let je poučeval na Tehnološki univerzi v Sydneyju, kjer trenutno zaseda položaj zaslužnega profesorja arhitekturne teorije. Pred tem je skoraj dvajset let predaval v Arhitekturnem združenju (AA) v Londonu. Med njegovimi deli, ki se dotikajo arhitekture, umetnostne zgodovine in filozofije, omenimo: *Architectural Philosophy* (Continuum, 2001), *Style and Time* (North Western University Press, 2006), *Writing Art and Architecture* (Re:press Books, 2010), *Architectural Projections* (RMIT Press, 2012) in *Art's Philosophical Work* (Rowman and Littlefield International, 2015). Trenutno sodeluje z Gerardom Reinmuthom v študijski raziskavi relacijske arhitekture.

Dean Komel je profesor sodobne filozofije in filozofije kulture na Oddelku za filozofijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, vodja raziskovalnih dejavnosti na Inštitutu za humanistične vede Nove revije in predsednik Fenomenološkega društva v Ljubljani. Znanstvena dela je objavil v uglednih revijah in knjižnih serijah za fenomenološko ter hermenevitično filozofijo, bil je pobudnik mnogih humanističnih institucij v mednarodni in slovenski znanstveni skupnosti. Kot gostujoči profesor je predaval na številnih univerzah po vsem svetu. Je član več uredniških in znanstvenih odborov revij za filozofijo in kulturo ter organizator več kot petdesetih mednarodnih znanstvenih konferenc.

Jeff Malpas je avstralski filozof, trenutno zaslužni profesor na Univerzi Tasmanija v Hobartu. Preči analitske in kontinentalne tradicije, prav tako je na čelu sodobnih filozofskih raziskav o konceptu kraja. Objavil je več ključnih del o prostoru, kraju in krajini, kot so: *Heidegger's Topology: Being, Place, World* (MIT Press, 2007), *Place and Experience: A Philosophical Topography* (Routledge, 2. izdaja, 2018) in *Heidegger and the Thinking of Place: Explorations in the Topology of Being* (MIT Press, 2012). Uredil je številne publikacije, denimo *Reading Heidegger's Black Notebooks* (MIT, 2016), *The Intelligence of Place* (Bloomsbury, 2015), *The Place of Landscape: Concepts, Contexts, Studies* (MIT Press, 2012) in *Towards a Philosophy of the City* (Rowman and Littlefield, pred izidom).

Luka Skansi je arhitekturni zgodovinar, docent na Univerzi na Reki. Magistriral je iz arhitekture na univerzi IUAV v Benetkah in doktoriral na Šoli za napredne študije v Benetkah. Njegovo raziskovanje vključuje italijansko arhitekturo in inženirstvo v 20. stoletju, rusko in sovjetsko arhitekturo, arhitekturo v nekdanji Jugoslaviji. Sokuriral je razstavo *Soseske in ulice* o slovenskem arhitektu Vladimirju Bracu Mušiču (MAO, Ljubljana, 2016) ter sodeloval na Beneškem bienalu leta 2014 (sekcija *MondoItalia*). Je član kuratorskega odbora razstave *Toward a Concrete Utopia: Architecture in Yugoslavia, 1948–1980* (MoMA, New York, 2018).

Peter Trawny je filozof in urednik Heideggerjevih del, predavatelj filozofije na Univerzi Wuppertal. Njegovi ključni deli sta *On Freedom: Technology. Capital. Medium* (Bloomsbury, 2017) in *Heidegger and the Myth of a Jewish World-Conspiracy* (angleški prevod, University of Chicago Press, 2015). Pred izidom je delo *Heidegger-Fragmente: Eine philosophische Biographie* (S. Fischer).

Organizacija: Društvo Igor Zabel za kulturo in teorijo v sodelovanju z Matejo Kurir
www.igorzabel.org

Partnerji:

MAO – Muzej za arhitekturo in oblikovanje
Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani
ERSTE sklad
Goethe-Institut Ljubljana
revija Outsider

Prizorišči:

Fakulteta za arhitekturo, Zoisova c. 12, Ljubljana
MAO – Muzej za arhitekturo in oblikovanje, Grad Fužine, Pot na Fužine 2, Ljubljana